

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI**

SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI

“KELISHILGAN”

Oliy va o‘rta maxsus

ta‘lim vazirligi:

“ ” 2021 yil

“TASDIQLAYMAN”

Samarqand davlat universiteti

rektori:

prof. R. I. Xalmuradov

2021 yil

**5A120401 – ARXELOGIYA
MAGISTRATURA MUTAXASSISLIGIGA
KIRISH SINOVLARI UCHUN
MAXSUS FANLARDAN
DASTUR VA BAHOLASH MEZONI**

Annotatsiya

Dastur 5A120401 - Arxeologiya, magistratura mutaxassisligiga kiruvchilar uchun 5120400-Arxeologiya ta'lim yo'nalishining 2017/2018 o'quv yilida tasdiqlangan o'quv rejasidagi asosiy fanlar asosida tuzilgan.

TUZUVCHILAR:

N.U.Xolmatov - SamDU Arxeologiya kafedrası dotsenti, t.f.d.

M.Saidov-O'zFA Arxeologiya instituti YeIX, t.f.n.

Dastur Tarix fakultetining 2021 yil 29 iyundagi № 12 sonli kengashi yig'ilishida, Universitet kengashining 2021 yil 30 iyundagi 11-son yig'ilishida muhokama etilgan va tavsiya etilgan.

Kirish

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgan ilk yillardan boshlab mazkur hududda kechgan davlatchilik jarayonlari hamda o'zbek davlatchiligi tarixini o'rganish dolzarb masala darajasiga ko'tarildi. Xalqimizning o'z tarixi va milliy qadriyatlarini o'rganishga bo'lgan ehtiyojidan kelib chiqib, ajdodlarimizning turli moddiy ma'naviy yodgorliklarni tadqiq etish ishlari qo'llab quvvatlanmoqda. O'zbekiston Respublika rahbariyati bu borada tashabbuskorlik ko'rsatib, tarixchi, arxeolog va sharqshunos olimlar oldiga xalqimizning qadim tarixini qaytadan, haqqoniy ravishda yaratish vazifasini qo'ydi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 27 iyulda "O'zR FA Tarix instituti faoliyatini takomillashtirish to'g'risida"gi qarori e'lon qilindi. 1998 yil 11 avgustda bo'lib o'tgan akademik Yahyo G'ulomov nomidagi "O'zbek davlatchiligi tarixini o'rganish" Respublika ilmiy seminarida tayyorlangan "O'zbek xalqi davlatchiligi tarixi konsepsiyasi" loyihasi ushbu masalaga jiddiy e'tibor qaratilganligidan dalolat beradi. Shuningdek, 2016 yil 30 dekabrda O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev mamlakatimizning yetakchi olimlari, ziyolilari, akademiklari, bir so'z bilan aytganda ilm ahli bilan uchrashib, ular bilan ilm-fanni yanada rivojlantirish, fan, ta'lim va ishlab chiqarish integrasiyasini amalga oshirish borasidagi ishlari, Respublikamiz Prezidentining "Moddiy madaniy meros obyektlarini muxofaza qilish sohasidagi faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2018 yil 19 dekabr № 4068 qarori bu boradagi sezilarli qadam bo'ldi.

Ta'lim yo'nalishi negizidagi mutaxassisliklarning vazifasi - talabalar bilimlarini chuqurlashtirish va arxeologik tadqiqotlarni olib borish, arxeologiyaga kirish, Markaziy Osiyo arxeologiyasi, jahon arxeologiyasi va etnologiyasiga doir bilimlar, arxeologik obyektning aniqlash, davriyligini belgilash, zarur adabiyotlar va manbalar tahlili, ularni klassifikatsiyalash, arxeologiyada zamonaviy qurilmalarni o'rganish va amalda qo'llab ko'rish, dala etnografik tadqiqotlar va ularni olib borish usullari, etnogenez va o'zbek xalqining etnik tarixiga doir bilimlarni mustahkamlash hamda ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda bilimlarini oshirish va ko'nikma hosil qilishdan iboratdir.

Asosiy qisim

Arxeologiya fanining shakllanish tarixi. Arxeologiyaning ijtimoiy-gumanitar fanlar orasidagi o'rni. Arxeologiya fanini rivojlantirishda xissa qo'shgan olimlar. Arxeologiya markazlarining tashkil topishi. Jaxon arxeologiyasi. O'rta Osiyo arxeologiya fanining shakllanish odimlari. Turkiston xavaskor arxeologlari to'garagi faoliyati. Arxeologiyaning tarixiy o'tmishni taraqqiyot bosqichlarga ajratib o'rganish tamoyillari. Arxeologik davrlashtirishning zamonaviy qarashlari. Tosh asri. Tosh asrining umumiy xususiyatlari. Muzlik davri. Tabiiy sharoit. Ekologiya. Odamzodning shakllanish tarixiy bosqichlari. Antropogenez masalasi. Odamzodning yashash va xayot uchun kurashi. Xo'jaligi. Mexnat vositalari. Tirikchilik manbai. Ong, nutq, madaniy siljishlar. Oddiy mexnat qurollarini yaratish usul va texnologiyasi. Odamzod guruxlarining Yer yuzini galma-gal o'zlashtirish tarixi. Paleolit davri. Muzliklar. Yashash sharoiti uchun kurash. Paleolit davrining asosiy xususiyatlari. Peshma-pesh rivojlanish tarixi. Paleolit

davrida ijtimoiy madaniy xayot. Oldavoy davri va asosiy yodgorliklar. Ashell davri. Mustyer davriga xarakteristika. Neandertal guruxlarning xayoti. Mustyer davrining O'rta Osiyo bo'ylab o'rganilishi. Asosiy yodgorliklar. O'zbekiston o'rta paleoliti. Asosiy yodgorliklar. Paleolit davrini o'rganishda o'zbek arxeologlarining asosiy yutuqlari.

So'nggi paleolit. Umumiy tushuncha. Xronologiyasi. So'nggi paleolit odamzod turi. Mexnat qurollarni ishlab chiqish texnikasi. Ijtimoiy xayot. Madaniylashish tamoyillari. Asosiy yodgorliklari. Zarafshon xavzasi so'nggi paleoliti. Matriarxat davrining boshlanishi. Ibtidioy jamoa bo'lib xayot yuritish xususiyatlari.

So'nggi paleolit davri madaniyati tarixini o'rganishda arxeologlarning xizmatlari. Paleolit davri tarixini o'rganishdagi muammolar.

- Markaziy Osiyo xalqlari tarixi va madaniyatini xolisona ilmiy dunyo qarashni, ko'nikma va malakani shakllantirishdir.
- Markaziy Osiyo xalqlari qadimgi tarixi va uning asosiy bosqichlarini o'rgatishdan iborat.
- Markaziy Osiyo arxeologiyasi kursining maqsad va vazifalari, Rus va xorijiy arxeolog va sharqshunoslarning arxeologiya fani taraqqiyotiga qo'shgan xissasi. Markaziy Osiyo arxeologiyasining taraqqiyoti, uning yutuqlari va kamchiliklari. Markaziy Osiyo arxeologiyasining mustaqillik davridagi talkinini bilishi kerak .
- talaba tarixiy ma'lumotlarni ilmiylik, tarixiylik, xolislik asosida o'rganish lozim. Muzey ashyolari va internet ma'lumotlarni, arxeologik manbalarni mustaqil tadqiq qilish, o'rganish *ko'nikmalariga ega bo'lishi* kerak;
- Arxeologiya muzeyi, arxeologik manbalar tavsiflari, ilmiy tadqiqot institutlari materiallaridan foydalanish *malakalariga ega bo'lish* kerak.

5120400-Arxeologiya ta'lim yo'nalishi negizidagi 5A120401 – Arxeologiya mutaxassisligiga kiruvchi talabalar uchun ta'lim yo'nalishi o'quv rejasiga asosan ixtisoslik fanlari bo'yicha: Arxeologiyaga kirish, Jahon arxeologiyasi, O'rta Osiyo arxeologiyasi, Arxeologik dala tadqiqot usullari va topilmalarga ishlov berish, fanlaridan test savollari shakllantirilgan. Bu fanlar o'z negizida qamrab olingan ma'lumotlar quyida batafsil keltirilgan.

“ARXELOGIYAGA KIRISH” fani bo'yicha

Arxeologiya fani haqida umumiy tushuncha. Arxeologiya fanining shakllanishi. Arxeologiya fani to'g'risidagi dastlabki ilmiy bilimlarning shakllanishi. Antik davrida Gesiodning qidimgi tarix to'g'risidagi tushunchalari. O'zbekistonda Arxeologiya fanining shakllanishi va taraqqiyot bosqichlari. XIX asrning oxirida rus o'lkashunoslarining dastlabki izlanishlari, amaldorlari va harbiylarining qazishmalari. Turkiston xavaskorlar arxeologik to'garagining tashkil etilishi O'rta Osiyo arxeologiyasining o'rganishga bo'lgan dastlabki qadam.

TAKE faoliyati. XAEE faoliyati. O'rta Osiyo arxeologiyasi kafedrasining tashkil etilishi. YuTAKE faoliyati unda ToshDU O'rta Osiyo arxeologiyasi kafedrasini tadqiqotlarining ahamiyati. KATE tashkil etilishi. Arxeologiya va tabiiy

fanlar. Arxeologiyaning tarmoq fanlari. Paleantropologiya va arxeologiya. Etnografiya ma'lumotlaridan ibtidoiy davr tarixini o'rganishda foydalanish. Qadimgi tarixni tadqiq etishda lingvistika ma'lumotlarining o'rni. Sfragistika, epigrafika, numizmatika arxeologiya fanining tarkibiy qismi sifatida. Arxeologiyada texnologik kashfiyotlar. Kishilik jamiyatining moddiy madaniyati evolyusiyasida paleolit, mezolit, neolit, eneolit, bronza davri, ilk temir davri, antik davr, o'rta asrlar davrlarida qilingan texnologik kashfiyotlar va ularning mohiyatini xarakterlash. Qurol yasashni bilishi (tosh, suyak, daraxt navdasi). Tiplari. Evolyusiyasi. Ho'jalik ishlaridagi texnologik kashfiyotlar. Tiplari. Evolyusiyasi. Qurilish ishlaridagi texnologik kashfiyotlar va boshqalar. Tiplari. Evolyusiyasi. Jahonning eng yirik arxeologiya ilmiy markazlari. Arxeologik yodgorliklar va ularning tarixni o'rganishdagi ahamiyati.

O'rta Osiyo xalqlari moddiy madaniyati evolyusiyasi haqida umumiy tushuncha. O'rta Osiyo hududida insoniyat tomonidan qilingan moddiy madaniyat yangiliklari.(Paleolit davridan ilk temir davrigacha). O'zbekistonda xalqaro arxeologik tadqiqotlar o'tkazish tartibi. O'zbekistonning mustaqilligi davrida arxeologiya fanining rivojlanishi. Kashfiyotlar va yutuqlar. Xalqaro ekspeditsiyalar faoliyati.

“JAHON ARXELOGIYASI” fani bo'yicha

Jahon arxeologiyasi fan sifatida. Jahon arxeologiyasini o'rganishning ahamiyati. Jahon arxeologiyasi fani manbalari. Yevropada arxeologiya fanining shakllanishi. Dastlabki arxeologiya tadqiqotlari. Arxeologiya tadqiqot ishlari ko'lamining kengayishi. Arxeologiya fani rivojining yangi bosqichi.

Pleistosen davri ekologiyasi. So'nggi 3-2,5 million yillik yer yuzining iqlimining o'zgarib borishi. Afrika qit'asining tabiiy sharoiti. Sharqiy Afrika tog' tizmasi tabiiy muxiti. Yer yuzida kelgan muzlash davrida va ularning ibtidoiy odamlar xayotiga ta'siri. Yevropa landshaftlarni tabiiy o'zgarib borishi. Insoniyatning paydo bo'lishi va qadimiy gominidlar. Afrika qit'asidagi topilmalar. Gominidlar evolyusiyasi xaqidagi nazariyalarning evolyusiyasi. Homo Sapiens muammosi. Afrika qit'asida birinchi odamlarning paydo bo'lishi. Paleolit davriga oid tosh industriyalarining taraqqiyoti. Olduvey, ashel, levallua va boshqa paleolit davriga oid industriyalar.

Afrika paleolit davri madaniyatining o'ziga xos xususiyatlari. Ibtidoiy odamlarning Yevropiya qit'asiga tarqalish jarayonida Yaqin Sharq mintaqasining ahamiyati. Yevropa qit'asining ilk gominidlar tarafidan o'zlashtirishi muammosi. Arxantranlar qoldiqlari. Neandertal tipidagi odam. Yevropaning muzlash davrlari va ularning xronologiyasi. Kavkaz, Qrim, Janubiy Rossiya, Ukraina paleolit davri yodgorliklari. Markaziy Osiyo va Sibir paleoliti, Teshiktosh va Obiraxmat g'orlari va Osiyoda Homo Sapiens muammosi. Ibtidoiy san'atining o'rganilishi tarixi. Fransiya, Ispaniya, Portugaliya, Germaniya, Rossiya g'orlaridan topilgan paleolit davri tasviriy san'ati namunalari.

Mezolit davri. Yangi hayot tarziga o'tishga olib kelgan flora va faunadagi o'zgarishlar. Kamon va o'q yoyning kashf qilinishi. Mikrolit va tosh qurollar texnikasi taraqqiyoti. Yovvoyi hayvonlarni xonakilashtirish.

O'zlashtiruvchi xo'jalik shaklining rivojlanishi va uning ishlab chiqaruvchi xo'jaligining shakllanishidagi ahamiyati. Moddiy madaniyat. Mikrolitlar.

Neolit davri. G. Chayld. Neolit inqilobi. Yaqin Sharqdagi ilk dehqonchilik o'choqlari. Iyerixon madaniyati va uning bosqichlari. Tell as Sulton va Beyda manzilgohlari. Kichik Osiyoning neolit davri arxeologiya majmualari. Xojilar II, Cheyunyu tepesi va Chatal-Xuyuk va boshqalar. Ilk dehqonchilik markazlarining muhofazalangan qishloqlari. Jarmo madaniyati va Zagros madaniyati birligi Bas Mardex, Ali Qo'sh yodgorliklari. Janubiy Mesopotamiyaning o'zlashtirilishi.

Yevropada ishlab chiqaruvchi xo'jalikning shakllanishida Old Osiyoning o'rni. Krit, Fessaliya va Attikaning eng qadimgi dehqonlari. Kritda ishlab chiqaruvchi xo'jalikning shakllanishi. Krit bronza davrida. A. Evansning Knossda amalga oshirgan qazishmalari. Yunoniston bronza davrida. Ellada davri va uning bosqichlari. Qurilish va me'morchilik. Karpat havzasi eneolit davrida. Lendyel madaniyati. Manzilgohlar (Nitryanskiy, Grodok, Brang).

Bolqon yarim orolining eneolit davri Gumelnisa madaniyati. Manzilgohlar (Karanovo, Ovgarovo). Varnen mozori. Oybunar koni. Kukutine-Tripolye madaniyati tarqalgan hududlar. Paleometall davri ishlab chiqaruvchi xo'jalikga asoslangan Drevneyamnaya (*qadimgi chuqur*) madaniy-tarixiy birligi. Qozog'istonning eneolit davri Botay madaniyati. Janubiy Uralning eneolit davri Mulino II, Davlekanovo II, Surtandi, Uzunkul, Sabakti va boshqa manzilgohlari. Katakomba madaniy-tarixiy birligi. Srub (Yog'ochband) madaniy-tarixiy birligi.

Janubiy Sibirda eneolit davri Afanasyev madaniyatiga oid manzilgohlar va qabr-qo'rg'onlari. Janubiy Sibirda eneolit davri Okunev madaniyati. Andronovo madaniyati. Janubiy Sibirning so'nggi bronza davri arxeologiyasi. Janubiy Sibirda Karasuk madaniyatining tarqalishi. Xakassiya-Minusiy botig'i hududidagi Karasuk madaniyatiga oid qabrlar va ko'mish marosimlari.

G'arbiy va Markaziy Yevropa arxaik davri arxeologiyasi. Galshtat madaniyati. Laten madaniyati. Ilk temir davrida Italiya. Vallinova madaniyati. Gollaseka madaniyati. Este madaniyati. Pisan (novilyar) madaniyati. Etrusklar. Etrusklar migrasiya jarayonlari. Sharqiy Yevropa arxaik davri madaniyatlari tavsifi. Ilk temir davri Dyakov madaniyati. Gorodes madaniyati. Yuxnov madaniyati. Ananin madaniyati. Kaban madaniyati. Meot madaniyati. Kavkazorti hududlarining ilk temir davri tavsifi. Kolxid madaniyati.

Yevropaning antik davri arxeologiyasi. Antik davri ijtimoiy-siyosiy munosabatlari. Ilk antik davri. Klassik antik davri. So'nggi antik davri. Ellinizm. Parfenon. Metapont. Minoy va Miken sivilizasiyalari. Ilk, o'rta va quyi Minoy davrlari. Artur Evans. Ilk, o'rta va so'nggi ellada bosqichlari. Qadimgi Nim. Fanagoriya, Xersones, Olviya. Yunon shaharlari. Niki Anteros ibodatxonasi. Nemis arxeologi T. Vigand. Erehteyon ibodatxonasi. Italiya. Etrusklar. Kolizey amfiteatrlari.

“MARKAZIY OSIYO ARXEOLOGIYASI” fani bo'yicha

Arxeologiya va uning tarix fani sohasidagi o'rni. Arxeologik manbalar va ularning madaniy-tarixiy jarayonlarni o'rganishdagi ahamiyati. Arxeologik yodgorliklar. G'or va joy makonlar. Dehqonchilik manzilgohlari. Qo'hna shaharlar. Qabr qo'rg'onlari. Ishlab chiqarish inshootlari. Diniy inshootlar.

Arxeologik tadqiqot usullari. Madaniy qatlam. Arxeologiya majmualari. Arxeologik madaniyat. Arxeologiyada nisbiy va cheksiz davrlashtirish. Arxeologiyaning tabiiy fanlar bilan aloqadorligi. Arxeologiya fanining yordamchi tarmoqlari. O'zbekiston Respublikasi madaniy yodgorliklarni saqlash va ulardan foydalanish to'g'risidagi qonunning ahamiyati. Markaziy Osiyo arxeologiyaning fan sifatida shakllanish va rivojlanish tarixi.

Antropogen davri ekologiya o'zgarishlari. Yer yuzining muzlikgacha davr faunasi va florasini. Muzlik va oraliq davrlari. Muzliklarning ibtidoiy kishilar hayotiga ta'siri. Markaziy Osiyoning muzlik davri tabiiy-geografik shart sharoitlari. Eng qadimgi odamlarning Markaziy Osiyo kelib joylashishi. Markaziy Osiyo paleolitining o'rganilish tarixi. Markaziy Osiyoning ashel davri asosiy arxeologik yodgorliklari. Kuldara, Selungur, Lohutiy I, Qoratorov I, Ko'lbuloq, Bo'riqazigan, Tanirqazigan, Yangaja II va boshqa yodgorliklar. Tosh qurollariga ishlov berish usullari. Arxeologiya yodgorliklari: Teshiktosh, Omonqo'ton, Obiraxmat, Qo'tibuloq, Zirabuloq, Ko'lbuloq, Og'zichik Semiganich, Jarqo'ton, Qopchig'ay, Grigoryev do'ngligi, Qorabura, Yesen va boshqalar.

Mezolit davri tavsifi. Mezolit davri iqlim sharoitining o'zgarishi. Fauna va flora o'zgarishlari. Mezolit davri kashfiyotlari. O'q-yoyning kashf etilishi. Mezolit davri tosh qurollari texnikasi. Mikrolit va makrolitlar. Mezolit davri o'zlashtiruvchi xo'jaligi asosida ilk ishlab chiqarish kurtaklarining paydo bo'lishi. Sharqiy Kaspiybo'yi mezoliti. Jebel, Damdamchashma I, II, Qaylu va boshqalar. Ustyurt mezoliti. Qo'shilish makoni. Qo'shilish madaniyati. Obishir bosqichi. Obishir I, V va Toshko'mir g'or-makonlari. Machay g'or-makoni. Sazag'on madaniyati.

Neolit-tosh asrining so'nggi bosqichi. Tosh qurollariga ishlov berish usulining takomillashishi. Kulolchilik va to'qimachilikning paydo bo'lishi. Neolit davri ishlab chiqaruvchi xo'jalik shakllarining qaror topishi. "Neolit inqilobi" va Markaziy Osiyoning neolit davri jamiyati taraqqiyotidagi ahamiyati. O'zlashtiruvchi xo'jalikdan ishlab chiqaruvchi xo'jalik shakllariga o'tish. Janubiy Turkmanistonda ishlab chiqaruvchi xo'jalik shaklining qaror topishi. Joytun madaniyati va uning bosqichlari. Jebel madaniyati. G'or va ochiq joy makonlari.

Eneolit davri umumiy tavsifi. Ilk metall-misdan foydalanishning boshlanishi. Janubiy Turkmanistonda eneolit davri arxeologik o'rganilishi. Anov-Nomozgoh madaniyatlarining shakllanishi va ularning genezisi. Asosiy arxeologik yodgorliklar: Anovtepa, Nomozgohtepa, Oltintepa, Qoratepa, Geoksur guruhi yodgorliklari va boshqalar. Janubi-g'arbiy Turkmanistondagi Sumbar va Atrek vohalarining eneolit davri yodgorliklari. Zarafshonning yuqori oqimida Sarazm qishlog'ining qaror topishi.

Bronzaning kashf etilishi. Bronza davri ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar. Markaziy Osiyoning janubiy hududlarida o'troq dehqonchilik madaniyati hududlarining kengayishi. Markaziy Osiyo bronza davrining o'rganilish tarixi. Marg'iyona bronza davrida. Arxeologiya yodgorliklar. Gonurtepa Murg'ob vohasining ilk shahar markazi. To'g'oloq I va 21 yodgorliklari diniy markaz. Dashtli-Sopolli madaniyati va ularning kelib chiqishi masalasi. Janubiy Baqtriyada Dashli 3 yodgorligi. Shimoliy Baqtriyada Sopolli madaniyati

va uning taraqqiyot bosqichlari. Sopolli bosqichi. Jarqo'ton bosqichi. Janubi-g'arbiy Turkmanistonning so'nggi bronza davri Sumbar madaniyati. Zamonbobo madaniyati.

Qadimgi Baqtriya arxeologiya majmualari: Kuchuk I-IV, Qizil I-III va ularning xronologiyasi. Janubiy Tojikistonning ilk temir davri yodgorliklari. Qalaimir, Boytudasht va Boldaytepa manzilgohlari. Samarqandning ilk temir davri davri o'troq dehqonchilik madaniyatining qaror topishi. Afrosiyob va Ko'ktepa I majmualari. Keshda ilk temir davri dehqonchilikning shakllanishi. Yerqo'rg'on manzilgohi. Ustrushonada o'troq dehqonchilikning qaror topishi. Farg'ona vodiysida ilk temir davri Chust madaniyati. Toshkent vohasining Burgulik madaniyati. Qadimgi Xorazm vohasida Quvisoy madaniyati. Qadimgi Xorazmda shahar madaniyatining shakllanishi. Ko'zaliqir, Qalaliqir va Xazorasp. Markaziy Osiyoning ilk temir ko'chmanchilarining hududiy tarqalishi. Orolbo'y chorvadorlari. Janubiy Tagisken va Uygarak qabr-qo'rg'onlari. Sakar-Chaga qabrlari. Pomir saklari qabrlari.

Antik davri yozma manbalari. Markaziy Osiyoda ellin madaniyatining tarqalishi. Antik davri davlatlari va ularning almashinuvi. Ko'chmanchi chorvador qabilalarining Markaziy Osiyoning o'troq dehqonchilik hududlariga ko'chishi. Dax(dai) yoki parn qabilalari. Yuyejilar. Kushon davlati. Hind (Gandxar) madaniyatining tarqalishi. Saklar. Shimoliy Parfiya arxeologiya yodgorliklari shakllari. Ko'hna shaharlar (Yangi Niso, Ko'hna Kaaxka va boshqalar) va ularning tuzilishi. Yunon-Baqtriyada ellin madaniyati. Tarmita-Ko'hna Termiz, Kampirtepa, Keykabodshoh Saksanxur, Oyxonim. Yuechjilar. Kushon davlati urbanistik sivilizasiya taraqqiyoti. Dalvarzintepa, Zartepa ko'hna shaharlari. Afrosiyob, Yerqo'rg'on ko'hna shaharlarining taraqqiyoti. Qal'ai Zaxaki Maron ko'hna shahrining o'ziga xosligi.

Markaziy Osiyoda ilk o'rta asrlar davri ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarning o'zgarib borishi. Markaziy Osiyoning Buyuk Ipak yo'li savdo-iqtisodiy ahamiyatining ortib borishi. So'g'dning tarkibiy qismlari: Shimoliy So'g'd-Yuqori Zarafshon, Janubiy So'g'd-Qashqadaryo vohasi (Kesh va Nasaf) va Shimoli-g'arbiy So'g'd-Buxoro vohasi. So'g'd shaharlari. Afrosiyob, Panjikent, Yerqo'rg'on, Buxoro, Poykent, Varaxsha va boshqalar. Gyaurqal'a va Erkqal'a Marv vohasida Durnali, Chongli, Uli Kishman. Tuproqqal'a, Xazorasp, Xiva. Ilk Markaziy asrlarning keyingi bosqichida (VII-VIII asrlar) shahar madaniyati taraqqiyoti. Kanka, Shoxruxiya, Mingo'rik. Quva (Qubo), Axsiket, Andijan, Osh. Shahar shaklidagi manzilgohlari Qal'ai Qahqaha I,II,III yodgorligi Bunjikatning (ark, shahriston va rabot) qismlari. Vagkata, Jizzax, Zomin va ularning lokalizasiyasi.

Mo'g'illar istilosi davri madaniy inqiroz. Amir Temur va temuriylar davri madaniy taraqqiyoti. Amir Temurning obodonlashtirish siyosati. Mahobatli qurilish ishlarining olib borilishi. Samarqand va Kesh. XIV-XV asrlarda saroy-bog'lar me'morchiligi. So'nggi o'rta asrlar davri ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlari. O'rta asrlar davrida qurilish va me'morchilik. Me'moriy naqshlar. Yog'och o'ymakorli. Ixtisoslashgan hunarmandchilik ishlab chiqarishi. Metallarga ishlov

berish. Zargarlik. Kulolchilik. To'qimachilik. Markaziy asrlar davri miniatyura san'atining rivojlanishi.

“ARXEOLGIK DALA TADQIQOT USULLARI VA TOPILMALARGA ISHLOV BERISH” fani bo'yicha

Arxeologik dala tadqiqot usullari tarixi. G'arbiy Yevropa, Rossiya va AQSh arxeologik tadqiqotlari tarixidan. Yaqin Sharq va Misrda G'arb arxeologlarining tadqiqotlari. O'rta Osiyo arxeologiyasini rivojlanish davrining boshlanishi. XAEE, TAKE, YuTAKE. So'g'd va Farg'onada olib borilgan tadqiqotlar. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Arxeologiya Institutining tadqiqotlari. Arxeologik qidiruv ishlari. Aerofotonusxa. Kosmiknusxa. Elektro-magnit qidiruv usullari. Manzilgohlar va qabr-qo'rg'onlarda qazuv ishlarini olib borish usullari. Manzilgohlar va qabr-qo'rg'onlarni turlari. Qazuv ishlarini boshlashdagi dastlabki usullar. Arxeologik yodgorliklarda to'g'rito'rtburchakli, yarusli, qatlamli va boshqa qazuv ishlar usullari. Qatlam nazariyasi. Suvosti arxeologiyasi. Arxeologik topilmalarni belgilash. Tabiiy fanlarning arxeologik tadqiqot usullarida qo'llanilishi (radiokarbon, kalioargon, dendroxronologik, termolyuminissensiya usullari). Sinxronizasiya. Qadimiy topilmalarni tarkibi va ular sanasini aniqlashning usullari. Optik va spektr analiz. Petrografik va ximik analiz.

Har xil turdagi topilmalarni qazib olish va ularga qayta ishlov berish. Sopol buyularni qayta tiklash. Tanga pullarni tozalash. Suyak, gazlama, teri, shisha va yog'och buyumlarni tozalash va qayta tiklash. Devoriy suratlarni qazib ochish, tozalash va qayta tiklash usullari. Arxeologik topilmalar sanasini aniqlashning asosiy usullari. Aniq va nisbiy sana. Tanga va yozma manbalar asosida yodgorliklarning sanasini aniqlash. Temir buyumlar va mato buyumlar konservatsiyasi va restavratsiyasi. Kazishma jarayonda temir buyumlarni tozalash. Qazishmalar jarayonida nafis metallarni mustaxkamlash. Mato buyumlar va ularning turlari. Mato topilmalarni qazib olish va tozalash. Mato buyumlarga kimyoviy ishlov berish. Shisha buyumlardan iborat arxeologik topilmalar. Yerdagi shisha buyumlarning yemirilishi turlari: mexanik, ximik. Sopol buyumlar klassifikatsiyasi va tipologiyasi. Sopol buyumlarni qazishma jarayonida qazib ochish va unga qo'yiladigan talablar. Sopol buyumlar tozalash. Sopol buyumlarni tiklash. Sopol buyumlarni qotirish. Sopol buyumlarni maxsus idishlarga joylashtirish. Suyakdan ishlangan arxeologik topilmalarga ishlov berish va ularni saqlash. Qazuv ishlar natijalari asosida ilmiy hisobotlar tayyorlash tartibi. Mutaxassislik bo'yicha kataloglar tuzish.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Ўзбекистон Республикаси Президентининг лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқи. –Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2016. – 56 б.

2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маъруза 2016 йил 7 декабрь. – Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2016. – 48 б.

3. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курашимиз. - Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 488 б.

4. Закон Республики Узбекистан. Об охране и использовании объектов археологического наследия. г. Ташкент. 13 октября 2009 г. № ЗРУ-229.

5. «Археология меъроси объектларини муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш тўғрисида» ги Ўзбекистон Республикасининг қонуни. Тошкент шаҳри, 13 октябрь 2009 й. № ЗРУ-229.

6. 2018 йил 19 декабрдаги “Моддий маданий мерос объектларини муҳофаза қилиш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4068-сон қарор

7. Аванесова Н.А. Эпоха бронзы Средней Азии. Ч.I. Учебное пособие. Самарканд. Изд. СамГУ. 1988.

8. Авдусин Д.А. Основы археологии. М., 1989.

9. Авеста. Избранные гимны из Видевдата. М.1993.

10. Азамат Зиё. Ўзбек давлатчилиги тарихи. Т. 2000.

11. Алексеев В.П. Становление человечества. М., 1984.

12. Алимova Д. А., Ртвеладзе Э. В. Очерки по истории государственности Узбекистана. «Шарк». Т. 2001.

13. Алимova Д.А., Филанович М.И. Тошкент тарихи. Т.,2009.

14. Аннаев Т., Шайдуллаев Ш. Сурхондарё тарихидан лавҳалар. Т., 1997.

15. Античный и раннесредневековые древности Южного Узбекистана. Отв.ред. Г.А. Пугаченкова. Т. 1989.

16. Археологический словарь каменных орудий. М., 1991.

17. Археология: учебник / под ред. академика РАН В. Л. Янина. М.: Изд-во Моск. ун-та, 2006.

18. Архитектурные памятники Туркменистана. М. 1972.

19. Асқаров А.А., Ширинов Т.Ш. Ранняя городская культура эпохи бронзы Средней Азии. Самарканд. 1993.

20. Асқаров А. Энг қадимги шаҳар. Т. 2000.

21. Ахраров И. Ремпель Л. Резной штук Афрасияба Т. 1971.

22. Байпаков К. и др. Древние города Казахстана. Алма-Ата. 1971.

23. Беленицкий А.М., Бентович И.Б., Большаков О.Г. Средневековый город Средней Азии. Л., 1973.

24. Бернштам А.Н. Древняя Фергана. Т. 1951.

25. Бойс Мэри. Зороастрийцы (верования и обычаи). М. 1987.

26. Борисковский П.И. Древнейшее прошлое человечества. Л. 1979.

27. Брей У., Трамп Д. Археологический словарь М., «Прогресс» 1990.

28. Буряков Ю.Ф. Генезис и этапы развития городской культуры Ташкентского оазиса Т., 1982.
29. Буряков Ю.Ф. и др. Археологические памятники Ташкентской области. Т.1973.
30. Буряков Ю.Ф. Историческая топография Ташкентского оазиса. Т.1975.
31. Бутовская М.Л. Эволюция человека и его социальной структуры // Природа. 1998. № 9.
32. Бутовская М.Л., Фрайнберг Л.А. У истоков человеческого общества. М., 1993.
33. Герасимов М.М. Люди каменного века. М., 1964.
34. Горячева В.Д. Средневековая городские центры и архитектурные ансамбли Киргизии. Фрунзе 1983.
35. Грибов Н.Н., Молев Е.А., Молева Н.В. Основы археологии. Учебно-методическое пособие /Под ред. Е.А. Молева. Н.Новгород, 2003.
36. Фуломов Я.Г. Хоразмнинг суғорилиш тарихи. Т.1959.
37. Гутнов Ф. Х. Ранние скифы: проблемы социальной истории: Учебное пособие. Владикавказ, 2002.
38. Деревянко А.П., Маркин С.В., Васильев С.А. Палеолитоведение: введение и основы. Новосибирск, 1994.
39. Джуракулов М.Д. Аванесова Н.А. Историография эпохи бронзы Средней Азии. Учебное пособие. Самарканд: Изд.СамГУ. 1983.
40. Дикшит С. К. Введение в археологию. М., 1960.
41. Древняя и средневековая культура Сурхандарьи. Т.2001.
42. Древняя и средневековая культура Чача. Т.1979.
43. Исаков И. Саразм. Душанбе. 1991.
44. Исамиддинов М.Х. Хасанов М.Х. История древнего и средневекового керамического производства Нахшеба. Т. 2000.
45. История Бухары. Т. 1976.
46. История и культура народов Средней Азии (древность и средние века)
47. К исторической топографии древнего и сркевого Самарканда. Т.1981.
48. Кабиров Ж, Сагдуллаев А.С. Ўрта Осиё археологияси. Т. 1990.
49. Литвинский Б.А. Зеймаль Т.И. Аджина – Тепа. Архитектура. Живопись. Скульптура. М. 1971.
50. Лунина С.Б. Археология Средней Азии (уч. пособие). Т.1986.
51. Лунина С. Древние города в долине Кашкадарьи. Т.1988.
52. Лунина С.Б. Города Южного Согда в VIII-XII вв. Т. 1984.
53. Лупшенко О.Н. Раннежелезный век Южног Согда (по материалам памятников Китабского и Яккабагског района): Автореф.дисс. ... канд.ист.наук. Самарканд. 1998.

54. Маньковская В.А. Архитектурные памятники Кашкадарьи. Т.: Узбекистан, 1971.
55. Мартынов А. И. Шер Я. А. Методы археологического исследования: Учебное пособие. М., 2002.
56. Мартынов А. И. Археология: Учебник. М., 2002.
57. Массон В.М. Хронология эпохи позднего энеолита – Средней Азии (погребения Алтын-тепа). Санкт-Петербург. 2005.
58. Массон В.М. Первые цивилизации. Л., 1961.
59. Массон В.М. Средняя Азия и Древний Восток. Изд. «Наука». М-Л. 1964.
60. Массон В.М. Средняя Азия в эпоху камня и бронзы. М-Л. 1966.
61. Массон В.М. Первый цивилизация М., «Высшая школа» 1985.
62. Массон В.М. Культурогенез Центральной Азии М., 2006.
63. Массон М.Е. Столичные города в области низовьев Кашкадарьи с древнейших времен. Т.1973.
64. Матбобоев Б. Х. Қадимги Фарғонанинг илк ўрта асрлар даври маданияти. Тарих фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Самарқанд. 2009.
65. Материалы по истории и теории архитектуры Узбекистана, вып. 1. М.1950.
66. Матюшин Г. Археологический словарь. М., 1998.
67. Монгайт А.Л. Археология Западной Европы. Т. I. Каменный век. М., 1973.
68. Монгайт А.Л. Археология Западной Европы. Т. 2. Бронзовый и железный века. М., 1974.
69. Неразик Е.Е. Сельское жилище в Хорезме (I-XIV вв.). М. 1976.
70. Нильсен В.А., Манакова В.Н. Архитектурный декор памятников Узбекистана. Л. 1974.
71. Окладников А.П., Окладникова Е.А. Заселение земли человеком. М., 1984.
72. Окладников А.П. Палеолит Центральной Азии. Новосибирск. 1981.
73. Основы археологии. М., 1995.
74. Отахўжаев А. Илк ўрта асрлар Марказий Осиё цивилизациясида турк-суғд муносабатлари. Монография. Т.: ART-FLEX, 2010. 220 б.
75. Палеоэкология древнего человека. М., 1977.
76. Пидаев Ш. Кадимий Термиз. Т. 2001.
77. Пидаев Ш. Сирли кушонлар салтанати. Т.1990.
78. Пугаченкова Г.А. Ртвеладзе Э.В. и др. Дальверзинтепе - кушанский город на юге Узбекистана. Т. 1978.
79. Пугаченкова Г.А., Ртвеладзе Э.В. Северная Бактрия-Тохаристан. Т.1990.

80. Пугаченкова Г.А. Халчаян. К проблеме художественной культуры Северной Бактрии. Т. 1966.
81. Пугаченкова Г.А. Шедевры Средней Азии. М. 1986.
82. Пугаченкова Г.А. Древности Мианкаля. Т. 1989.
83. Пьянков И.В. Древний Самарканд в известиях античных авторов (отрывки и комментарии). Душанбе. 1972.
84. Эгамбердиева Н.А. Археология. Т., 2011.
85. Ранов В.В. Древнейшие страницы истории человечества. - М., 1988.
86. Рогинский Я.Я. Проблемы антропогенеза. М., 1977.
87. Ртвеладзе Э.В., Саидов А.Х., Абдуллаев Е.В. Қадимги Ўзбекистон цивилизацияси - давлатчилик ва ҳуқуқ тарихидан лавҳалар. Т.2011.
88. Ртвеладзе Э.В. Историческое прошлое Узбекистана. Т., 2005.
89. Сагдуллаев. А.С. Усадьбы древней Бактрии. Т. 1987.
90. Сагдуллаев А.С. Қадимги Ўрта Осиё тарихи. Т., 2002.
91. Сагдуллаев А.С. Қадимги Ўзбекистон илк ёзма манбаларда. Т. 1996.
92. Сарияниди В.И. Задолго до Заратуштры (Археологические доказательства протозороастризма в Бактрии и Маргиане) М. 2010.
93. Сарияниди В.И. Древние земледельцы Афганистана. М.1977.
94. Сарияниди В.И. Древности страны Маргуш. Ашхабад. 1990.
95. Средневековые города Южного Казахстана. Алма-Ата. 1986.
96. Средняя Азия в раннем средневековье. М. 1999.
97. Средняя Азия в эпоху камня и бронзы. М-Л., 1966.
98. Столяр А.Д. Происхождение изобразительного искусства. М., 1985.
99. Сулейманов Р.Х. Древний Нахшаб. Т., 2000.
100. Сухарева О.А. Квартальная община позднефеодального города Бухары. М.1976.
101. Сухарева О.А. Бухара XIX - нач. XX в. М. 1966.
102. Сухарева О.А. Позднефеодальный город Бухара. Т.1962.
103. Толстов С.П. По древним дельтам Окса и Яксарта. М., 1962.
104. Толстов С.П. Древний Хорезм. М.1948.
105. Филанович М.И. Ташкент - зарождение и развитие города и городской культуры. Т.1983.
106. Хлопин И. Н. Памятники развитого энеолита Юго-Восточной Туркмении. Изд. «Наука». Л. 1969.
107. Холматов Н.У. Ўрта Осиё археологияси: тош асри.-Ўқув қўлланма. СамДУ нашри, Самарканд. 2020
108. Ширинов Т. Жанубий Ўзбекистон бронза даври илк шаҳар маданияти. Самарканд.1993.
109. Эгамбердиева Н.А. Археология. Т., 2010.
110. Эшов Б.Ж. Қадимги Ўрта Осиё шаҳарлари. Тошкент 1986.

**SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETINING
MAGISTRATURA MUTAXASSISLIKLARIGA KIRISH SINOVLARI
UCHUN MAXSUS FANLARDAN ABITURIYENTLARNING
BILIMLARINI BAHOLASH MEZONI**

Sinov topshirish shakli	TEST - kompyuterda
Test yechish uchun ajratilgan vaqt	120 daqiqa
Test savollari soni	50
Har bir to`g`ri javob uchun ball	2
Maksimal ball	100
O`tish bali	55